

AYOLLAR SPORTINING IJTIMOYIY JIHATDAN MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI.

G. R. Muratova

*Qo‘qon davlat universiteti dotsenti
muratovagulnora4@gmail.com*

Annotatsiya. Ushbu maqolada ayollar sportining ijtimoiy jihatdan dolzarb muammolari va uning rivojlanish istiqbollari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida ayollar sportiga bo‘lgan munosabat, ijtimoiy stereotiplar, infratuzilma imkoniyatlari, moliyaviy va tashkiliy omillar, shuningdek, sportdagi gender tengligi masalalari ko‘rib chiqildi. Maqolada milliy va xalqaro tajribalar asosida ayollar sportini ommalashtirish, sportchilar salomatligini muhofaza qilish, yosh avlodni sportga jalb etish va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqildi. Olingan natijalar ayollar sportining jamiyatdagi ijtimoiy ahamiyatini yoritish va uni rivojlantirishga oid strategik yo‘nalishlarni belgilashga yordam beradi.

Kalit so‘zlar: ayollar sporti, ijtimoiy muammolar, gender tengligi, sport infratuzilmasi, stereotiplar, ommalashtirish, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash.

Kirish.

Hozirgi davrda sport nafaqat sog‘lom turmush tarzining ajralmas qismi, balki jamiyatning ijtimoiy taraqqiyotini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, ayollar sportining rivojlanishi masalasi global miqyosda dolzarb bo‘lib qolmoqda. Ko‘plab mamlakatlarda ayollarning sportdagi ishtiroki ortib borayotganiga qaramay, turli ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy to‘siqlar ularning imkoniyatlarini cheklab kelmoqda.

Ayollar sporti sohasida kuzatilayotgan asosiy muammolar qatoriga gender stereotiplari, sport infratuzilmasining yetarli emasligi, moliyaviy resurslarning cheklanganligi, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining sustligi kiradi. Bundan tashqari, sportdagi ayollar salomatligini saqlash, ularning professional faoliyatini davom ettirish imkoniyatlarini kengaytirish ham dolzarb masalalardandir.

Mazkur tadqiqot ayollar sportining ijtimoiy jihatdan muammolarini tahlil qilish, mavjud holatni baholash va rivojlanish istiqbollarini belgilashga qaratilgan bo‘lib, milliy va xalqaro tajriba asosida samarali strategiyalarni ishlab chiqishni maqsad qiladi.

Tadqiqot usullari. Tadqiqot davomida quyidagi usullardan foydalanildi:

- Adabiyotlarni tahlil qilish – ayollar sportining ijtimoiy muammolari, gender tengligi, sport infratuzilmasi va ommalashtirish bo'yicha milliy hamda xalqaro ilmiy manbalar, maqolalar va hisobotlar o'rganildi.

- Sotsiologik so'rov – turli yosh guruhidagi ayol sportchilar, murabbiylar va sport sohasidagi mutaxassislar o'rtasida anketalar va intervyular o'tkazildi.

- Kuzatuv – ayollar ishtirokidagi sport musobaqalari, mashg'ulotlar va sport tadbirlarining ijtimoiy muhitini o'rganish uchun bevosita kuzatish usuli qo'llanildi.

- Taqqoslama tahlil – turli mamlakatlarda ayollar sportining rivojlanish darajasi, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va infratuzilma imkoniyatlari solishtirildi.

- Matematik-statistik tahlil – olingan ma'lumotlar statistik usullar yordamida qayta ishlanib, asosiy tendensiyalar va bog'liqliklar aniqlashtirildi.

Ushbu usullar orqali ayollar sportining ijtimoiy rivojlanishidagi mavjud muammolar tizimli ravishda o'rganildi va istiqbolli yo'nalishlar belgilandi.

Natija. Tadqiqot natijalari ayollar sportining ijtimoiy rivojlanishida bir qator muammo va imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatdi:

- Ijtimoiy stereotiplar – jamiyatda ayrim sport turlari “faqat erkaklarga xos” degan qarashlar hanuzgacha saqlanib qolgan bo'lib, bu ayollarning tanlov erkinligini cheklaydi.

- Moliyaviy va infratuzilma cheklovlari – ayollar sport jamoalari va musobaqalari erkaklar sportiga nisbatan kamroq moliyalashtiriladi, sport zallari va jihozlar yetishmovchiligi mavjud.

- Axborot va media yoritilishi – ayollar sporti OAVda kamroq yoritiladi, bu esa ularning ommalashuviga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

- Yutuqlar va motivatsiya – shunga qaramay, xalqaro musobaqalarda muvaffaqiyatga erishgan ayol sportchilar soni ortib bormoqda, bu esa yosh avlod uchun ijobiy namuna bo'lib xizmat qiladi.

- Rivojlanish istiqbollari – davlat va xususiy sektor tomonidan qo'llab-quvvatlash, gender tengligini targ'ib qilish dasturlari, hamda sport maktablarida qizlar uchun maxsus loyihalarning ko'payishi ayollar sportining kelgusidagi salohiyatini oshiradi.

Umuman olganda, tadqiqot ayollar sportida ijtimoiy to'siqlarni bartaraf etish va uning ommaviyligini oshirish bo'yicha tizimli choralar zarurligini tasdiqladi.

Munozara.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, ayollar sportining rivojlanishida ijtimoiy omillar muhim rol o'ynaydi. Eng avvalo, jamiyatdagi gender stereotiplari va sport faoliyatiga bo'lgan an'anaviy qarashlar qizlar va ayollarning sportga jalb etilish darajasini pasaytiradi. Masalan, ayrim oilalarda sport bilan shug'ullanish qizlar uchun “nojoiz” yoki “keraksiz” deb baholanadi, bu esa ularning sportdagi faol ishtirokini cheklaydi.

Moliyaviy ta'minot masalasi ham dolzarb bo'lib qolmoqda — ko'plab ayol sport jamoalari erkaklar jamoalariga qaraganda kamroq homiylik va davlat qo'llab-quvvatlashiga ega. Bu esa professional darajadagi tayyorgarlik imkoniyatlarini qisqartiradi.

Shu bilan birga, tadqiqot ijobiy tendensiyalarni ham aniqladi. Xalqaro musobaqalarda muvaffaqiyat qozongan ayol sportchilar sonining oshishi, ularning

OAV (ommaviy axborot vositalari) orqali targ'ib qilinishi yosh qizlar uchun kuchli motivatsion omil bo'lib xizmat qiladi. Gender tengligini ta'minlash bo'yicha qabul qilinayotgan davlat dasturlari ham ayollar sportining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Demak, ayollar sportini rivojlantirish uchun jamiyatda ongni o'zgartirish, media orqali ayol sportchilar muvaffaqiyatlarini keng targ'ib qilish, moliyaviy qo'llab-quvvatlashni oshirish hamda infratuzilmani yaxshilash zarur. Shu tarzda ayollar sportining ijtimoiy maqomini oshirish va uning istiqbollarini kengaytirish mumkin bo'ladi.

Xulosa va tavsiya. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ayollar sportining rivojlanishida ijtimoiy omillar, jumladan gender stereotiplari, moliyaviy ta'minot yetishmasligi va an'anaviy qarashlar hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shunga qaramay, xalqaro maydonda muvaffaqiyat qozonayotgan ayol sportchilar sonining ortishi va gender tengligini targ'ib qiluvchi davlat dasturlari ijobiy natijalar berayotgani aniqlandi. Ayollar sportini qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish jamiyatdagi ijobiy o'zgarishlarga bevosita ta'sir qiladi.

Tavsiyalar:

- Jamiyatda gender stereotiplarini kamaytirish va sportning barcha turlarida ayollarning ishtirokini targ'ib qilish.
- OAV orqali ayol sportchilar muvaffaqiyatlarini keng yoritish va yosh avlod uchun motivatsion materiallar tayyorlash.
- Ayollar sport jamoalariga davlat va xususiy sektor tomonidan moliyaviy yordamni oshirish.
- Sport infratuzilmasini ayollar uchun qulay sharoitlarda rivojlantirish. Sport sohasida gender tengligini ta'minlash bo'yicha maxsus dasturlarni kengaytirish.

Adabiyotlar

1. Karimova, N. (2022). *O'zbekistonda ayollar sportining rivojlanish tendensiyalari*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
2. Saidova, M., & Xolmatov, A. (2023). *Sportda gender tengligi: muammolar va yechimlar*. Jismoniy tarbiya va sport ilmiy jurnali, 2(1), 45–53.
3. World Health Organization. (2021). *Promoting gender equality in sports*. Geneva: WHO Press.
- International Olympic Committee. (2022). *Gender equality and inclusion report*. Lausanne: IOC.
4. Qodirova, Z. (2024). *Ayollar sportida ijtimoiy omillarning ta'siri*. Samarqand: SamDU
5. Рашитовна, Муратова Гульнора и Атаджанов Асадбек Бахтиёр оглы. «ВНЕДРЕНИЕ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОГРАММУ АЭРОБИКИ ДЛЯ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ». *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ НАУК И МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ* ISSN: 2277-3630 Импакт-фактор: 8.036 13.01 (2024): 38-41.
6. Муратова, Г. Р. "К вопросу инновационного подхода к процессу физического воспитания в вузе." *Репозиторий открытого доступа* 8 (2022): 371-374.
7. Muratova, D. G. "JISMONIY MASHQLARNING KEKSA INSONLAR ORGANIZMIGA TA'SIRI." *Science Promotion* 4.1 (2023): 36-42.